

## POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski

w sprawie z wniosku K. W. J.  
z udziałem H. S., I. S., J. P., A. G., M. G., Gminy U.  
o ustanowienie drogi koniecznej,  
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 maja 2022 r.,  
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki M. G.  
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.  
z dnia 8 października 2020 r., sygn. akt II Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. oddala wniosek uczestników postępowania I. i H. S. o zasądzenie od skarżącej kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 3. oddala wniosek uczestnika postępowania A. G. o zasądzenie od wnioskodawczyni kosztów postępowania kasacyjnego.**

### UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki M. G. od postanowienia Sądu Okręgowego w B. z dnia 8 października 2020 r., sygn. II Ca [...], Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania

lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398<sup>4</sup> § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek, umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej zatem sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach unormowanych w art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1, 3 i 4 k.p.c. Zdaniem skarżącej w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do potrzeby „jednolitej wykładni przepisu art. 321 § 1 kpc w zw. 13 §2 kpc wywołujących liczne rozbieżności w orzecznictwie w kwestii związania Sądu orzekającego wnioskiem inicjującym postępowanie w postępowaniu nieprocesowym”. Ponadto skarżąca uczestniczka wskazuje, iż za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania przemawia przesłanka nieważności postępowania, bowiem „w wyniku zaniedbań i uchybień Sądu Rejonowego nie mogła i nie brała udziału w jego istotnej części”, a tym samym - nie miała możliwości obrony swych praw. Zdaniem skarżącej zachodzi również oczywista zasadność skargi kasacyjnej, uzasadniona występowaniem interesu społecznego i indywidualnego w jej rozpoznaniu.

W sprawie nie występują jednak przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania.

W pierwszej kolejności odnieść się należy do przesłanki nieważności postępowania. W orzecznictwie przyjmuje się, że przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c. pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że na skutek wadliwości procesowych strona nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego

znacznej części, o ile skutki tych wadliwości nie mogły być usunięte na następnych rozprawach przed wydaniem wyroku w danej instancji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dni: 13 lutego 2004 r., IV CK 61/03; 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08). Tylko takie uchybienia procesowe, które w praktyce uniemożliwiły stronie podjęcie stosownej obrony przed wydaniem merytorycznego rozstrzygnięcia mogą być podstawą twierdzenia o niemożliwości obrony praw strony (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 226/04; postanowienie z dnia 10 grudnia 2009 r., III CSK 86/09; wyrok z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02; wyrok z dnia 14 marca 2007 r., I CSK 368/06). Jeżeli zatem nawet doszło do ograniczenia możliwości obrony praw na wcześniejszym etapie postępowania niż etap bezpośrednio poprzedzający wydanie orzeczenia, nieważność postępowania nie zachodzi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2005 r., III CK 271 /04).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, wskazać należy, że skarżąca – jak przyznaje w skardze kasacyjnej - została wezwana do udziału w sprawie w lipcu 2017 r. Postanowienie Sądu I instancji wydane zostało 31 sierpnia 2018 r., a zatem – po upływie ponad roku od tego wezwania. Skarżąca mogła zatem już w postępowaniu pierwszoinstancyjnym zajmować stanowisko w sprawie i bronić swoich praw. Tym bardziej miała taką możliwość w postępowaniu apelacyjnym, co ma istotne znaczenie, zwłaszcza wobec przyjętego modelu postępowania apelacyjnego, którego celem jest ponowne rozpoznanie sprawy w tych samych granicach, w jakich upoważniony był ją rozpatrzyć sąd I instancji. Ponowne merytoryczne rozpoznanie sprawy ma naprawić błędy popełnione w postępowaniu pierwszoinstancyjnym i w tym znaczeniu jest jak gdyby przedłużeniem procesu przeprowadzonego przed I instancją. W postępowaniu apelacyjnym może być zbadany ponownie całokształt sprawy, a nie tylko to, co ustalone zostało w ramach postępowania przed I instancją. Należy zauważyć, że kwestia niemożliwości obrony swoich przez praw przez skarżącą przed Sądem pierwszej instancji była przedmiotem zarzutu apelacji i Sąd Okręgowy odniósł się do niej przekonująco w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia. Należy zatem przyjąć, że przesłanka nieważności postępowania w niniejszej sprawie nie zachodzi.

Przechodząc do przesłanki określonej art. 398<sup>9</sup> § 1 pkt 1 k.p.c., powołanie się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, a więc zagadnienia, które wiąże się z określonym przepisem prawnym i którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, wymaga jego precyzyjnego sformułowania i wskazania argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11). Chodzi przy tym o zagadnienie nowe, którego wyjaśnienie przyczyni się do rozwoju jurysprudencji.

Sformułowana przez skarżącego wątpliwość nie odpowiada założeniom przyjętym w orzecznictwie Sądu Najwyższego dla rozumienia przesłanki istotnego zagadnienia prawnego, które miałyby uniwersalne znaczenie, a nie tylko dla rozstrzygnięcia w jednostkowej sprawie. Sąd Najwyższy wielokrotnie zajmował się kwestią związania Sądu orzekającego wnioskiem inicjującym postępowanie w postępowaniu nieprocesowym, m.in. w judykatach powołanych w skardze. Wbrew jednak twierdzeniom skargi stanowisko w tej sprawie jest dość jednolite, a pewne różnice w ocenie powyższej kwestii występują w odniesieniu do różnych rodzajów spraw rozstrzyganych w postępowaniu nieprocesowym. Przyjmuje się mianowicie, że w postępowaniu nieprocesowym znajduje zastosowanie art. 321 § 1 k.p.c., stosowany odpowiednio na podstawie art. 13 § 2 k.p.c. Oznacza to, że sąd jest związany zakresem żądania wnioskodawcy, co oznacza, że nie może orzec co do przedmiotu, który żądaniem nie jest objęty, ani udzielić ochrony prawnej na innej podstawie faktycznej niż wskazana przez wnioskodawcę. Sformułowanie żądania należy do wnioskodawcy, ale sąd nie jest bezwzględnie związany brzmieniem gramatycznym lub stylistycznym, jeżeli nie wpływa to na jego istotę. Zasada *ne eat iudex ultra petita partium* nie ma tak bezwzględnego charakteru, jak w sprawach rozpoznawanych w trybie procesowym (postanowienie SN z 7 lipca 2017 r., V CSK 474/16). Postanowienie art. 321 § 1 k.p.c. jest przepisem odnoszącym się wprost do postępowania procesowego. Jego zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym następuje jedynie odpowiednio, na mocy art. 13 § 2 k.p.c., a ponadto dotyczyć może tylko tych postępowań lub ich fragmentów, w których odpowiednie stosowanie uzasadnia

ich charakter. Postępowanie nieprocesowe cechuje bowiem znacznie silniejszy wpływ interesu publicznego, wyrażający się w rozszerzonym obszarze działań podejmowanych z urzędu (postanowienie SN z 18 stycznia 2017 r., V CSK 205/16, zob. też m.in. postanowienia SN z 7 grudnia 2017 r., V CSK 110/17, z 29 września 2016 r., V CSK 2/16, uchwałę SN z 29 czerwca 2016 r., III CZP 31/16, postanowienie SN z 12 października 2011 r., II CSK 94/11). W odniesieniu do spraw o ustanowienie drogi koniecznej przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że wnioskodawca określa w żądaniu przedmiot służebności oraz jej treść i sąd jest tym żądaniem związany z tym wyjątkiem, że związanie nie dotyczy wskazanego przebiegu drogi koniecznej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2011 r., II CSK 94/11, i orzeczenia w nim powołane). Co więcej, w uchwale z 29 czerwca 2016 r., III CZP 31/16 Sąd Najwyższy – kierując się powyższymi założeniami - przyjął, że sąd nie jest związany żądaniem wnioskodawcy ustanowienia służebności drogi koniecznej na nieruchomości oddanej w użytkowanie wieczyste, jeżeli uczestnik postępowania wniósł o ustanowienie tej służebności na prawie użytkowania wieczystego.

Nie zachodzi w sprawie także trzecia ze wskazanych w skardze przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania, tj. oczywista zasadność skargi. Powoływanie się na tę przesłankę wymaga wykazania niewątpliwej, widocznej na pierwszy rzut oka, bez konieczności głębszej analizy, sprzeczności orzeczenia z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni (por. m. in.: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004, nr 6, poz.100, z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49). Sytuacja taka nie ma miejsca w niniejszej sprawie. Skarżącą w uzasadnieniu tej przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania odwołuje się w pierwszej kolejności do ogólnie sformułowanych postulatów dotyczących konieczności ochrony środowiska naturalnego, konstytucyjnej ochrony prawa własności, konieczności uwzględniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Skarżąca nie wskazała w sposób jednoznaczny i precyzyjny, który przepis prawa został naruszony w sposób oczywisty dla przeciętnego prawnika. Nie wyjaśniła na czym polega „wprowadzenie takich warunków korzystania z nieruchomości, że właściciel zostaje de facto pozbawiony możliwości korzystania z niej w sposób uzasadniony”

ani też na czym polega naruszenie „sprawiedliwej równowagi” pomiędzy wymogami interesu publicznego lub powszechnego społeczności a wymogami ochrony podstawowych praw jednostki, do których odwołuje się w skardze.

Skarżąca powołuje się także na zaistniałe w jej ocenie naruszenia przepisów proceduralnych, dotyczących związania sądu wnioskiem i koniecznością zapewnienia uczestnikowi możliwości obrony praw, na bazie których sformułowała odrębne przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Kwestie te zostały omówione wyżej. Nie ma zatem potrzeby powtarzania argumentacji. Zauważyć przy tym należy, że tą samą kwestię (związania sądu wnioskiem w postępowaniu nieprocesowym) skarżąca przedstawia jednocześnie jako zagadnienie prawne i jako oczywistą zasadność skargi. Tymczasem nie jest możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje istotne zagadnienie prawne i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i związku z tym, ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi istotne wątpliwości prawne, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, niepubl. i z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, niepubl.).

Reasumując, uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przekonuje zatem, że doszło w niniejszej sprawie do rażącego naruszenia prawa, które skutkowałoby oczywistym uzasadnieniem skargi.

Wobec powyższego, na podstawie art. 398<sup>9</sup> § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną złożoną przez uczestników I. i H. S. wniosek o zasądzenie od skarżącej na rzecz uczestników kosztów postępowania kasacyjnego podlegał oddaleniu. Wnieśli oni jedynie o odrzucenie lub oddalenie skargi kasacyjnej. Skutkuje to tym, że koszty sporządzenia i wniesienia odpowiedzi na skargę nie mogą być uznane w razie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania za koszty celowej obrony. Wniosek o ich zasądzenie związany był z innym oczekiwanym rozstrzygnięciem (zob. np.

postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2020 r., IV CSK 349/19, niepubl., 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 91).

Oddaleniu podlega także wniosek uczestnika A. G. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego od wnioskodawczynie, złożony w odpowiedzi na skargę kasacyjną. Uczestnik popierał bowiem wnioski skargi kasacyjnej, a samo postępowanie kasacyjne nie zostało zainicjowane przez wnioskodawczynię. Jego wniosek nie ma zatem uzasadnienia w treści art. 98 k.p.c. w zw. 520 § 3 k.p.c.